

'Kroniek'

Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst

25e jaargang nr. 3
2002

000864

Oudheidkundige Kring Voorst
(opgericht bij notariële acte van 8 maart 1978)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

G.J. Oolman, Oolmansweg 5, 7384 ST Wilp, tel. (055) 323 12 44

Secretaris:

J.A. Roosenschoon, Rozendaalseweg 11, 7396 BB Terwolde, tel. (0571) 29 17 41

Penningmeester:

M. Niemeijer, Schoolstraat 31, 7383 CC Voorst, tel. (0575) 50 14 99

Leden:

R. Egberts, Verdistraat 7, 7391 SJ Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

Mr. J.H. Hermsen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen, tel. (0575) 51 52 48

J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AD Terwolde, tel. (0571) 29 17 60

G.B.J. Reinders, Wijkseweg 32a, 7396 BD Terwolde, tel. (0571) 27 43 32

J.A.M. Schutte-Geurtsen, P. Heinstraat 15, 7391 WK Twello, tel. (0571) 27 37 01

De contributie bedraagt € 14,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à € 3,00 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer, tel. (0570) 641 648,

e-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Stationsstraat 59a

7391 EJ Twello

tel. (0571) 27 70 90

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en op donderdagavond van 19.00 tot 21.00 uur.

ISSN 1384-8682

Kroniek

September 2002, 25e jaargang nr. 3

Inhoud

	Blz.
Activiteitenplanning	2
Van de redactie	2
Van de bestuurstafel	J. Roosenschoon 2
Oproepen	3
Gewone, aparte dingen	L. Sevenster en G. Sevenster-4 Kieviet
De Rijks Bouten van het Polderdistrict Veluwe	L. Sevenster en G. Sevenster-6 Kieviet
Het einde van de Silvolder of Teugse marke	J. Groenenberg 8
Herinneringen aan Zendijk	Jan van Barneveld 18
Is uw gevelversiering al gefotografeerd?	E.H. Stol 22
Berichten uit het verleden	J. Lubberts 24
Cats en Bally	H. Borgonje 25
Aanvullend Archeologisch Onderzoek Enkweg/ Kruisweg en J. Lugtmeijerplantsoen	G. Vrieling 29
Nieuwe aanwinsten	J. Lubberts 31
Uit de bladen	J. Roosenschoon 31
Gedicht "Bèter land-goed"	Tinus van 't Slyck 32

Foto omslag

De heer A. van Heusden en zijn vrouw R. Willems bij hun huis aan de Wilpsche weg J213. Zij woonden er van 31-1-1943 t/m 1953 (zie "Gewone aparte dingen" op pag. 4-5). Foto coll. A. van Heusden.

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

***Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek:
1 november 2002***

Activiteitenplanning

Lezing "Deventer, vrogger en noe, deel 3" – donderdag 28 november 2002

Op donderdag 28 november a.s. is er een dialezing door Henk van Baalen over "Deventer, vrogger en noe, deel 3". De lezing wordt gehouden in café Dorpszicht in Terwolde en begint om 20.00 uur (zaal open 19.30 uur).

Van de redactie

"Soms zit het mee, soms zit het tegen." Een bekende uitspraak, die ook opgaat voor de samenstelling van de nieuwe Kroniek. De ene keer moet kopij bij elkaar gesprokkeld worden, de andere keer (en gelukkig komt dat vaker voor) wordt de redactie haast overspoeld met artikelen. Zo was het deze keer ook. Enkele vaste schrijvers en een enkele nieuwe leverden hun bijdrage. Zo veel dat we enkele artikelen moeten doorschuiven naar een volgende Kroniek.

Eén van de artikelen in deze Kroniek speelt in op de actualiteit. Het verdwijnen van de Dumeco-slachterij in Twello bracht de heer Jan van Barneveld ertoe zijn jeugd-

herinneringen aan de Zendijk-fabriek in de Stationsstraat te beschrijven.

Verder beschrijft Jan Groenberg de geschiedenis van de Silvolder of Teugse mark, leggen de heer en mevrouw Sevenster uit wat een "rijksbout" is, en vraagt de heer Stol uw medewerking bij het inventariseren van gevelstenen in de gemeente Voorst. Tinus van 't Slyck heeft weer een gedicht geschreven over een oud pand en de heer Borgonje verhaalt van een stunt, die zijn vader en diens kameraden in 1936 uithaalden.

Kortom, een gevarieerd aanbod; de redactie wenst u er veel plezier mee.

Van de bestuurstafel

door J. Roosenschoon

Voor de actieve vrijwilligersgroep die elke week weer trouw in de weer is om foto's de computer in te voeren, bezoekers te ontvangen of documentatie bij te werken, organiseert het bestuur elk jaar een uitstapje. Dit jaar voerde de tocht naar Zutphen waar na een rondvaart een stadwandeling op het programma stond. Het was een geslaagde middag. Ondertussen heeft deze groep de OKV ook al weer ver-

tegenwoordigd op de Klompenmarkt, waar het standje drie dagen bemenst werd. Een nieuw artikel in de kraam was de kalender. Wilt u in het bezit komen van deze eenvoudige maar unieke verjaarskalender, dan kunt u terecht aan de Stationsstraat op de bekende dagen: dinsdag, woensdag en donderdagavond. Wilt u ook binnen de OKV een wat actievere rol gaan spelen? Dat kan ook, er zijn diverse werkzaamhe-

den waarvoor nog wat extra menskracht gewenst is!

Het fotoboek van Voorst nadert zijn voltooiing. Vooral Gerrie Groenewold en Josien Schutte zijn heel druk met het uitzoeken van geschikte foto's en het maken van goede bijschriften. Een enorm werk! Op 26 oktober hopen we het boek in Voorst te kunnen presenteren.

Van de provinciale commissie die de kadas-trale atlassen verzorgt ontvingen we eindelijk bericht. De kadastrale atlas van Twel-lo en Terwolde zit er aan te komen. Als het meezit komt hij volgend voorjaar uit. De OKV zal weer een voorinschrijving

Oproepen

1. Teksten

Wie kan mij helpen aan de volledige tekst van onderstaande "ouderwetse" toneelstukjes?

Ik bin Gait zien vrouwe
en ik bin Griet heur man
ût d' olde Broeke Buurte (of
Olderbroekerbuurte?)
doar kommen wie van dan.

Het tweede verzoek gaat om de ontbrekende tekst van :

Ik ben juffrouw Jansen 'k woon op nummer vier
'n mens wil weleens praten en daarom sta ik hier
'k heb geen huis, geen kind noch kraai
geen hond, geen kat, geen papegaai
maar ik ben zo alleen, zo moederziel alleen

houden, we houden u op de hoogte. Zoals u weet worden in de Stedendriehoek allerlei plannen ontwikkeld op het gebied van de ruimtelijke ordening. Zo zijn er twee plannen gemaakt die 'de blauwe stedendriehoek' en 'de groene valleestad' genoemd worden. Geen van beide plannen lijkt voor Voorst gunstig uit te pakken. Ook de OKV wil zich mengen in het debat dat hierover gaat plaatsvinden. Het bestuur zal trachten een visie hierop te ontwikkelen en die middels een brief en inspraak uit te dragen. Heeft u als lid hier bepaalde ideeën over of wilt u meedenken? Neem dan contact op met bestuurslid Hans Hermsen (telefoonnummer op binnenzijde kaft).

???

De ooeivaar vloog bij ons dikwijls in en uit driemaal een tweeling kreeg m'n ma toen kwam er nog een drieling na maar ik bleef zo alleen, zo moederziel alleen.

Reacties naar mevrouw H. Zelle, Koningin Emmastraat 14, 7391 DK Twello, tel. (0571) 27 06 99, of naar de redactie van de Kroniek.

2. Fotoboek Bussloo en omgeving

Op de Stationsstraat komen geregeld meldingen binnen van mensen die op zoek zijn naar het fotoboek van Bussloo en omgeving. Weet u nog een weinig ingekeken exemplaar te liggen? Geef het s.v.p. door aan Judith Roosenschoon, tel. (0571) 29 17 41. Zij zal u in contact brengen met een belangstellende.

Gewone aparte dingen

Het winkeltje

Voor de gemeentelijke monumentencommissie maakte ik in 1985 enkele foto's van de dubbele woning die staat op de hoek van de H.W. Iordensweg en het Schade-wijkpad in Twello. De voordeuren zitten in de zijgevels en het front heeft van links naar rechts drie grote ramen met luiken, een smal raam zonder luiken en tenslotte weer een groot raam met luiken. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt. Wat zou de oorspronkelijke functie van het smalle raam geweest zijn? Zou de oplossing van deze vraag te vinden zijn in het bouwkundig archief van de gemeente Voorst?

Helaas bleken de oudste gegevens over de panden te stammen uit 1964, zij betroffen de aanvraag tot het maken van een douche. Wel opmerkelijk was dat het pand oor-

door L. Sevenster en G. Sevenster-Kieviet

spronkelijk drie huisnummers bleek te hebben, nl. H.W. Iordensweg 45, 47 en 49. Een bezoek aan de toenmalige bewoners in 1985, de familie Van der Hoek, bracht meer duidelijkheid. De heer Van der Hoek vertelde dat het pand oorspronkelijk bestond uit: op nr. 45 een woning, op nr. 47 een winkeltje met één raam en een deur met erachter een opslagruimte en op nr. 49 een woonhuis. Tevens zei hij dat het jaartal 1901 ontdekt was op een balk achter het behang, naar alle waarschijnlijkheid dus het bouwjaar. Ook liet hij mij de grote timmerwerkplaats achter het huis zien.

Het onderzoek

In een poging meer over het winkeltje te weten te komen hebben we onlangs contact opgenomen met een paar mensen, o.a.

De dubbele woning aan de H.W. Iordensweg 45 en 47 in 1985. Foto L. Sevenster.

met de heren Van Heusden, Groot-Roessink en Peters. Zij konden ons wel het een en ander vertellen.

De familie Van Heusden huurde nr. 49 van 1944 tot 1952/1953. De heer Groot-Roessink was na de oorlog eigenaar van het hele pand dat hij gekocht had van de heer H. Peters, timmerman en wagenmaker. Van de heer Groot-Roessink kwamen we ook te weten dat H.W. Iordensweg 45, 47 en 49 vroeger genummerd waren als J211, J212 en J213. Met deze gegevens konden we in het gemeentearchief nagaan wie de bewoners van nr. 49 waren in de periode 1900-1910. Dat waren de Deventer winkelier Gerhard Willem ten Bloemendaal en zijn vrouw Hendrika Petronella Grave, eveneens uit Deventer afkomstig. Daarna vonden we Christiaan Vunderink uit Twello,

van beroep timmerman en zijn vrouw Wendelina Alberts uit Wilp. Hun zoon Willem is de stichter van de houtzagerij aan de Wilpse dijk. Als derde bewoner wordt vermeld de klompenmaker Gradus Theodor Pol uit Vorst en zijn vrouw Wilhelmina Tangerink uit Deventer.

Helaas hebben we over het winkeltje op nr. 47 geen gegevens meer kunnen vinden. In elk geval is het winkeltje later als tussenwoning gebruikt. De laatste bewoner was de familie Groot-Roessink, vlak na de oorlog (woningnood!). In 1966 werden nr. 47 en nr. 49 samengetrokken tot één woning met als nummer H.W. Iordensweg 47.

Het bovenstaande verhaal is heel gewoon, maar het kleine winkeltje is toch wel heel apart.

Op deze foto uit 1946 is de deur van het winkeltje nog aanwezig. Foto coll. B. v.d. Hoek.

De Rijks Bouten van het Polderdistrict Veluwe

door L. Sevenster en G. Sevenster-Kieviet

Na de oorlog moest Nederland weer worden opgebouwd. Ook het Polderdistrict Veluwe, gevestigd in Twello, ging de oorlogschade repareren; duikers en bruggen werden vergroot, sloten en weteringen uitgediept.

Nieuwe meetinstrumenten werden voor de landmeters aangeschaft en het Polderdistrict Veluwe sloot zich aan bij het landelijk net van meetpunten voor hoogtemeting.

In 1948 werd het Technisch Advies Bureau van de Unie van Waterschappen, gevestigd in Haarlem, gevraagd een plan te maken voor het aanbrengen van Rijks Bouten ten dienste van de hoogtemeting.

In 1949 werd, in nauw overleg met het Polderdistrict, een begin gemaakt met het plaatsen van de Bouten bij huizen, boerderijen, bruggen, duikers, hoogspanningsmasten, enz.

Het zijn allemaal plekken die een nauwe relatie hebben met de waterbeheersing. Het werkgebied van het Polderdistrict omvatte de gemeenten Apeldoorn, Epe, Heerde, Olst en Voorst.

In 1952 verscheen het rapport "OVER-

Gemeente	brug/duiker	boerderij	woning	diversen	totaal
Apeldoorn	8	10	21	7	46
Epe	10	19	11	7	47
Heerde	9	12	5	2	28
Olst	-	6	-	2	8
Voorst	18	34	32	25	109
Totaal	45	81	69	43	238

De groep "diversen" omvat winkels, losse boerenschuren een kerk of een school, een bakhuis of hoogspanningsmasten.

De moderne landmeter maakt gebruik van hoogtemeetpunten die zijn vastgesteld door de gemeente, Rijkswaterstaat, de Provincie, of het Waterschap.

ZICHT van de 238 VASTE MEET-PUNTEN met de RIJKSBOUTEN in het Polderdistrict Veluwe, 1952".

Een klein aantal mappen met foto's en gegevens over de geplaatste Rijks Bouten werden door het Polderdistrict in gebruik genomen. Nadat er vele jaren mee gewerkt was, werd het boekwerk steeds minder gebruikt. Het veranderde landschap, de aanleg van snelwegen, de verbouwingen bij huizen en boerderijen, het inklinken van de grond en de vernieuwde meettechnieken maakten het Overzicht overbodig.

Dit jaar kreeg de Oudheidkundige Kring Voorst een exemplaar van het rapport aangeboden ter kopiëring.

Het Overzicht heeft 60 bladzijden met op de linkerkant 4 zwart/wit fotootjes, formaat 6 x 9 cm., en op de rechter bladzijde de exacte omschrijving van de plaats waar de Bout in de muur is geschroefd. Ook werd de naam van de bewoner van het pand opgeschreven.

Onderstaand overzicht geeft de verdeling aan van de 238 Bouten van het Polderdistrict.

Hieronder volgt een aantal panden met een Rijks Bout in de gemeente Voorst met het

nummer van de Bout, het adres en de bewoner in 1952.

13. winkel,	Vundelaarsweg 8,	M.J. Lieferink
19. boerderij,	Appenseweg 26,	B.J. Bartels
40. boerderij,	Bottenhoekseweg 3,	A.J. Slijkhuis
41. woning,	"De Boombos", Hartelaar 7,	F.G. Vosselman
45. boerderij,	H.W. Iordensweg 85,	gebr. Rutgers
50. bakkerij,	Zwarte Kolkstraat 44,	J.A. Biesterbosch
68. woning,	Buddezand 5,	J. van Asperen
86. woning,	"De Tol", Middendijk 25,	wed. A. Buitenkamp
93. café,	"De Vrolijke Boer", Vloeddijk 5,	H. Berends
101. boerderij,	"De Bellert", Kadijk 8,	H. Schrijver
134. woning,	Bekendijk 2,	H. Tiedink
141. boerderij,	"Roozendaal", Roozendaalseweg 11,	Z. Hekkert
149. schilderswerkplaats,	Duistervoordseweg 2,	H. te Wechel
150. hotel,	"De Zon", Duistervoordseweg 126,	A.L. Elizen
165. boerderij,	Hoëvenallee 6,	W. Hekkert
191. woning,	"Ruimzicht", Ossenkolkweg 6,	gebr. Bredenoord

"No. 49. Schoenwinkel, Zwarte Kolkstraat 2, in 1952 bewoond door M.W. Berendsen. Gelegen ten N.W. van de kruising in de Posterenk ± 150 m. ten W. van de Korenmolen, 0,11 m. links van de stenen dag van de winkel deur, 0,40 m. beneden bovenkant rollaag. Hoogte boven N.A.P. 6.948."

Het einde van de Silvolder of Teugse marke

door J. Groenenberg

Geïnspireerd door de lezing van de heer dr. H.B. Demoed op 28 september 2000 heb ik een kort onderzoek gedaan naar de Silvolder- of Teugsemarke.

Eerst wordt het begrip marke verduidelijkt. Vervolgens wordt ingegaan op de geschiedenis van de Silvolder of Teugse marke van de vroegste tijden tot rond 1800. Tenslotte wordt het proces van de verdeling en het opheffen van de Silvolder marke in 1875 bekeken.

Wat zijn marken?

Marken troffen we vroeger met name aan in Groningen, Drente, Overijssel en Gelderland. De marken ontleen hun naam aan mark, grens zoals in markering.

De term marke of mark komt al zeer vroeg in de geschiedenis voor, namelijk in de 8e eeuw. De markeorganisatie zoals die echter tot eind 1800 heeft bestaan in Nederland dateert van latere datum. Met name B.H. Slicher van Bath heeft veel studie gedaan naar het ontstaan van de marken. Met hem gaat men er in het algemeen vanuit dat de marken ongeveer halverwege de dertiende eeuw zijn ontstaan.

De landbouw was in die tijd (en nog tot de 19e eeuw) aangewezen op woeste gronden. Deze woeste gronden bestonden voornamelijk uit veengebieden, weiden, heide, moeras en bos.

Om het land te bemesten had men plaggen nodig die vermengd met de mest van vooral schapen over de landerijen werd verspreid. Verder gebruikte men turf om te stoken. Ook werd de woeste grond gebruikt om

het vee te laten grazen. Ieder boerenbedrijf had een flink stuk woeste grond nodig om goed te functioneren.

In de dertiende eeuw was er sprake van een toename van de bevolking. Er ontstond daardoor een behoefte aan meer cultuurgrond. De marken hadden aanvankelijk waarschijnlijk een actieve rol bij de ontginningen. De woeste grond werd gekocht van de graaf (later hertog) van Gelre, die in die tijd het recht op de woeste gronden had. Vervolgens moest er jaarlijks tijs over worden betaald. In de tweede helft van de 14e en de gehele 15e eeuw is er langzame achteruitgang van de bevolking. Vanaf het begin van de 16e eeuw is er een explosieve groei van de bevolking waar te nemen. Met name toen ontstond er druk op de woeste gronden. Om de bedrijven te garanderen van de broodnodige plaggen, turf e.d. begon de markeorganisatie ook op te treden als beschermer van de woeste gronden.

Het waren voornamelijk de grote erven die het zich konden permitteren om een aandeel, een waar(deel) of ware in de marke te kopen. Voor een waardeel moest een tijs worden betaald van 12 denariën.

Oudste gegevens

In de domeinrekening van Veluwe over 1333/34 heet deze marke *communitas Silvolden*, in de tijsregisters *Sylvondermarck*. In latere tijd is sprake van de buurschap *Silvolden*.

In de domeinrekening van 1333/34 wordt een Ludeke van *Silvolden* genoemd die een

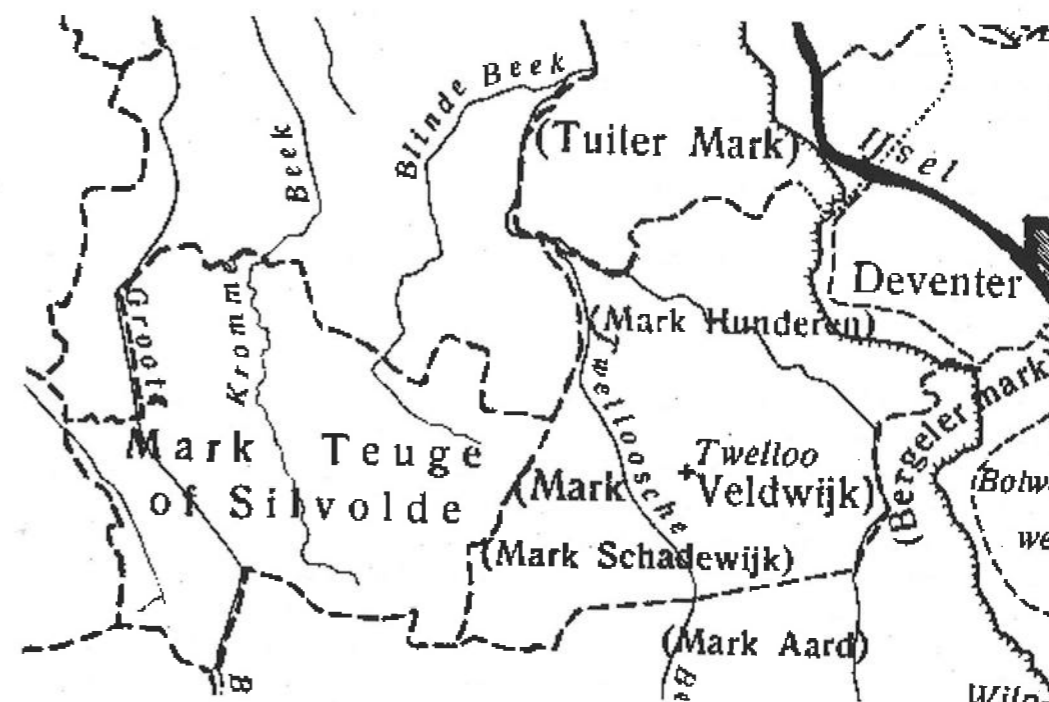
tijs van 31 ponden moest betalen aan de Gelderse graaf voor 28 morgen woeste grond, die hij in de buurschap *Silvolde* in ontginning had. In 1365 komt een Ludeken van *Silvolde* voor als kerkmeester in Twello.

Naar we mogen aannemen bezat de familie van *Silvolde* toen een groot deel van de goederen in Teuge. Ook speelden ze waarschijnlijk een leidende rol bij de ontginning van het gebied.

In de tijsregisters waarin de ontginningen werden vastgelegd wordt in de rekening van 1333/34 *Sylvolden* niet genoemd. Echter twee jaar later in de rekening van 1335/

36 wordt een bedrag van 4 pond en 4 denariën genoemd bij de post 'de *censu nove terre in Sylvonden*'. Er vanuit gaande dat de rekeningen compleet zijn, betekent dit dus dat er tussen 1333 en 1335 een gebied in de *Silvolder marke* is ontgonnen. Men gaat ervan uit dat de hoogte van een eenmaal vastgestelde tijs niet veranderde. Als het bedrag dus niet verandert, is er ook geen nieuwe woeste grond ontgonnen. Dit is het geval tot in ieder geval de rekening van 1404/05.

Er bestonden nauwe banden tussen de familie van *Silvolde* en de bisschop van Utrecht. In 1226 trad een Ludeke van

Ligging van de Silvolder marke volgens Jkr. Mr. A.H. Martens van Sevenhoven. (Uit *Geschiedkundige atlas van Nederland* uit 1925.)

Vermudens Hontschoten genoemd. Ook dit goed bezit een waar in de Teugse marke. Waar het in op is gegaan is mij niet duidelijk, mogelijk de Ganzevles?

De scheiding van beide erven is opgetreden in 1557 als Reyner van Apeldoren afstand doet van het Kleine Hontschoten.

De Schokkenkamp had in 1576 nog een hele waar. Echter in 1603 was deze waar opgedeeld in drie delen van een halve en twee kwart waren. Eind 17e eeuw zijn deze waren verdeeld over de Jochem Jacobsstee (1/2), de Schokkenkamp (1/4) en de Hogenkamp (1/4).

Opvallend is dat in 1576 en 1603 sprake is van 13 waren, terwijl er in 1697 14 waren zijn. De ene extra waar is 'ter dispositie van de samentlicke erfgenamen'. In 1807 is er weer sprake van 13 waren.

Het functioneren van de marke

Het bestuur van de marke bestond uit een markerichter, twee boerrichters of boerscholten, een markeschrijver en een scheuter of schutter.

Het markerichterschap was niet zoals bijvoorbeeld in de mark Empe verbonden aan een vast erve, de Hof te Empe. In het markerecht van 1603 van de Silvolder mark staat al dat de markerigter gekozen wordt. In dat jaar was het Frans Berents, eigenaar van het goed de Beukelaar. Het is echter ook verbonden geweest aan de eigenaren van andere gewaarde erven zoals Dijkseinde (1698-1720), Slijkhuis (1721-1727), de Hofenk (1736-1752 en 1754-1807) en de Haverkamp (1845).

De markerichter werd om de drie jaar gekozen. In de praktijk bleef het markerichterschap vaak vele jaren aan dezelfde

persoon verbonden.

Werd een gewaarde gekozen dan was hij verplicht de functie te accepteren. In het markerecht van 1603 en 1696 staat op het weigeren van de functie een straf van een vat bier of vier daler. Ondanks die boete moest diegene 'evenwel tselve officium to bedienen gehouden zijn', met andere woorden hij moest de functie alsnog accepteren.

De markerichter had verder tot taak de boetes die op verschillende vergrijpen stonden te innen. Hij moest hiervan op een door de 'samentlicke erfgenamen' bepaalde datum een rekening presenteren. Als iemand weigerde een opgelegde boete te betalen, dan kon de markerichter de schout inschakelen.

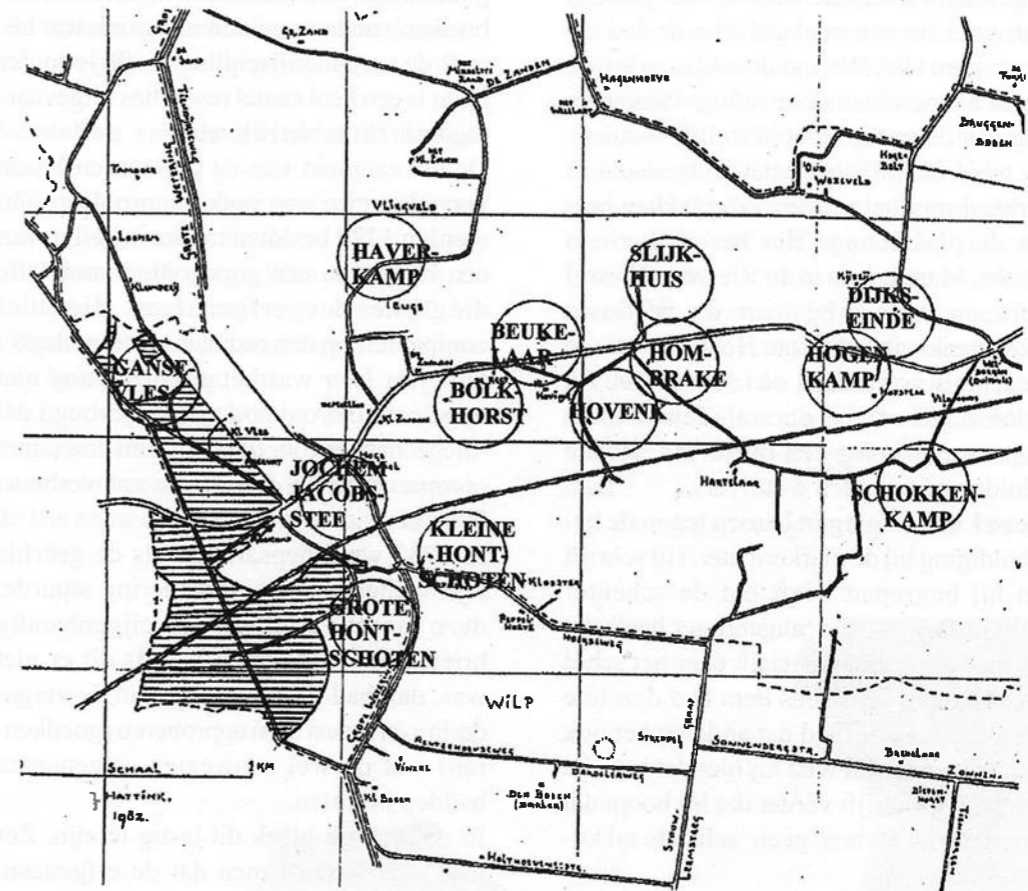
Andere taken van de marke betroffen bijv. het poten van bomen, toestemming geven op het bouwen van een huis op grondgebied van de marke en onderhoud van wegen en waterlopen.

De boerrichters waren aangesteld voor het dagelijks en algemeen toezicht.

De schutter of scheuter hield als een soort buurschapagent toezicht op het naleven van de voorschriften van het markerecht. In 1755 werd bepaald dat hij naast zijn normale inkomsten een nieuwe hoed ter waarde van een rijksdaler kreeg.

Markerecht van 1603 en 1696

Er vonden blijkbaar veel misstanden plaats in de marke. Niet alleen de niet-gewaarden maar ook de gewaarden worden in het markerecht genoemd als het gaat om geboden en verboden. Het markerecht van 1603 berustend in het archief van Duistervoorde is hiervan een eerste bewijs.

Kaart van Teuge met daarop de gewaarde erven van de Teugse marke en gearceerd het bezit van de Teugse marke in 1832.

Het is opgemaakt om 'alle abusen und misbruicken ... aff te schaffen'. Hetzelfde geldt voor het markerecht van 17 september 1696. Er wordt geconstateerd dat in de mark 'ter naedeel van deselve vele excessen dagelyx wierden be-gaan'. In het markerecht wordt o.a vermeld dat

alleen gewaarden hout mogen kappen en turf steken. De boete bij overtreding bedraagt 1 oude schilt.

Wat betreft het plaggen maaien mag een gewaarde niet meer nemen dan 'tgeene haer behoerlick is te deele gevallen'. De boerrichters en meijers van de erfgenamen

of gewaarden verdelen iedere twee jaar een stuk veld 'in soo veel gelycke deelen als der waeren sin'. Welk stuk veld men krijgt, wordt aangewezen door loting. De verdeling van de turf ging op dezelfde manier. Zo werd in 1718 een boete uitgedeeld in verband met het graven van plakken buiten de plakdeling. Het betrof Jochem Jacobs, Marten Jans in de Vlesse en Wessel Jans op het goed van de weduwe Westenenk van het Grote Hontschoten. Ze kregen als gewaarden een 'boete van 1½ olden schilt of een ducaat'. Jan Ziel als ongewaarde kreeg een boete van 3 oude schilden of 6 gulden 6 stuivers.

Wessel Jansen ging in beroep tegen de beschuldiging bij de markerichter. Hij schrijft dat hij begrepen heeft dat de scheuter Willem Jansen hem 'angebrogget heeft dat ick placken hebbe gemaeyt daer het schot gestaen heeft'. Volgens hem had dezelfde scheuter juist gezegd dat anderen het ook gedaan hadden en wist hij niet dat het niet mocht. Hij schrijft verder dat hij hoopt dat de markerichter hem geen 'schaede sal komen doen'.

De varkens van de geërfden mochten van St. Geertruiden dag tot St. Lamberts dag niet ongekramt (zonder een ring door de neus) in de marke rondlopen. Met een boete per varken van twee stuivers per keer. Ook was het verboden een waar te verkopen aan iemand die niet in de marke geërfd was. Verder bestond er een oud recht dat als iemand een waar kocht of erfde, diegene de erfgenamen een half vat bier of twee dalers moest betalen.

De gewaarden of hun pachters namen het blijkbaar niet altijd even nauw met hun ver-

plichtingen. Niet alleen wat betreft het misbruiken van hun rechten maar ook wat betreft de vergaderdiscipline. In de loop der jaren is een heel aantal resoluties uitgevaardigd om dit te verbeteren.

De afwezigheid van de gewaarden bij de vergaderingen was vaak een probleem. Zo werd in 1729 besloten tot het instellen van een boete van een goudgulden voor 'alle diegeene der erfgenamen die niet compareert op den ordinaris markendagh'. Drie jaar later was het probleem nog niet opgelost. Er werd nog aan toegevoegd dat 'diegeene niet voor of precijs ten drie uren compareerd aan den armse sal verbeurt hebben ses stuivers'.

In 1737 werd bepaald dat als de geërfde zijn meijer naar de vergadering stuurde, deze moest vertonen 'een eijgenhandig briefje van haar lantheer'. Als dit er niet was, dan had men geen stem in de vergadering en moest men approberen (goedkeuren) wat de wel aanwezige erfgenamen hadden besloten.

In de praktijk bleek dit lastig te zijn. Zes jaar later besloot men dat de erfgenaam eenmalig een geschreven volmacht aan bijvoorbeeld zijn meijer kon geven.

Als men dan echter naar de vergadering ging, wilde men ook goed voorzien worden van spijs en drank. Dit liep op een gegeven moment danig uit de hand. In 1768 werden de financiën wegens 'de exorbitante jaarlijkse verteringen zoodanig ... bezwaard', dat de uitgaven steeds meer bedroegen dan de inkomsten. Er werd besloten in plaats van in de namiddag om 10 uur 's morgens te vergaderen. Echter in 1791 werden de vergaderingen weer om 4

uur 's middags gehouden, met de bepaling 'de verteeringe niet hooger te doen koomen als tot vijfftien guldens'.

Verdeling van de Silvolder of Teugse marke

In de gemeente Voorst waren in 1827 nog ruim 1346 bunder heide en onbebouwde gronden aanwezig. Wanneer men de kadastrale kaart van Teuge van 1832 bekijkt, dan blijkt dat er nog ongeveer 60 hectare heide bij Teuge ligt.

De overheid wilde komen tot een verdeling van de marken om de gronden in cultuur te kunnen brengen. Hiertoe waren in de 18e eeuw al voorstellen gedaan. In 1809

werd hiertoe een wet uitgevaardigd. Door gebrek aan richtlijnen en een grote vrijblijvendheid werd hier niet veel op uit gedaan door de marken. Deze wet kreeg een vervolg in 1810. Op 10 mei 1810 werd bij Koninklijk Besluit bepaald dat de markerichters binnen zes weken na de datum van de wet een vergadering moesten beleggen over verdeling van de marke. Er moest bij meerderheid van stemmen beslist worden over gehele of gedeeltelijke verdeling van de markegronden. Ook moest een commissie worden ingesteld die met een voorstel van verdeling moest komen.

Op de vergadering van de 18e van de

De vergaderingen van de Silvolder marke werden regelmatig in café De Zwaan gehouden. (Foto van vóór 1905; coll. OKV)

zomermaand (juni) werd een commissie ingesteld bestaande uit de heren J. van Calker, J.J. Bredenoord en E.J. Brink. Het rapport was gereed de 6e van de oogstmaand (augustus). Net als in de meeste marken werd unaniem besloten de marke niet te verdelen. Redenen waren dat slechts een zeer klein deel (10 morgen) van de totale markegrond (door de erfgenamen gesteld op 50 morgen) geschikt zou zijn voor ontginning. Een andere belangrijke reden was dat de woeste grond niet kon worden gemist in verband met plaggen voor de mest. Ook wordt aangevoerd dat 'een aantal geringe luyden van den Teug daar haar beesten, schoon niet gewaard daar, in laten hoeden sedert vele jaren'. Hiervoor zou dan een schadeloosstelling moeten komen. Alle 13 gewaarden waren tegen de verdeling van de marke.

De hele kwestie bleef rusten tot 1828. Toen werd bij meerderheid van stemmen besloten tot verdeling van de Silvolder mark. Er waren 8 voorstanders, één tegenstander en vier onthoudingen. Er werd besloten een commissie in te stellen bestaande uit de heren A.G.P. Fetmenger, W.H. Vijfhuysen, H. Bredenoord en E.J. Brink. Zij zullen in een volgende vergadering met een plan van verdeling komen. Een jaar later werd een voorstel van verdeling gepresenteerd en vond de goedkeuring van het plan plaats.

De verdeling werd bij notariële akte in 1833 officieel gemaakt. Alle geërfdens waren daarbij aanwezig en in de akte staat het navolgende:
'Zij gaven te kennen, dat ze in 't belang van de gezamenlijke eigenaren en ter be-

vordering van ontginning van de heide en woeste gronden een verdeling der mark als nuttig en noodzakelijk beschouwden en voor die verdeling een commissie hadden benoemd, om een plan te ontvouwen, daartoe, om alle gronden op te nemen, met hun lasten en servituten, tevens lettende op de meerdere of mindere vruchtbaarheid, ligging, hoogten en laagten, geriefelijkheid. Dat deze commissie na eene juiste kennis van de gehele oppervlakte der gemeenschappelijke gronden, verkregen, en de ligging, aard en soort van dezelve, met de wegen, bruggen en duikers door en over dezelve gelegen op het terrein zelve, exact opgenomen te hebben, aan de geërfdens hebben voorgesteld, dat deze gronden zeer vatbaar zij voor eene verdeling, en dat dezelve over alle gronden tegelijk zal behooren plaats te hebben met uitzondering van de ... stukken, die ... verpacht zijn'.

De mark was hiermee wel verdeeld maar werd niet opgeheven. Er waren nog steeds een aantal taken die vervuld werden. Met name het beheer van wegen en watergangen behoorde tot de taken. Ook kwamen hier inkomsten uit voort door bijv. gebruiksrecht van een weg door bewoners. In de vergadering in de Zwaan op 11 juni 1875 werd besloten een brief te sturen aan de Raad der gemeente Voorst. Hierin werd een voorstel aan de gemeenteraad gedaan om het onderhoud van de Schooiersdijk en de weg naar het Woldhuis samen ongeveer 1800 meter lang over te dragen aan de gemeente Voorst. Hetzelfde gold voor het onderhoud van een stenen brug en één houten en twee stenen duikers. Tot dan toe werden de kosten hiervoor betaald uit de

opbrengsten uit erfpachten en de rente op een lening. De erfpachten waren echter bijna allemaal uitgekocht en de geërfdens vonden het daarom beter het beheer over te dragen aan de gemeente Voorst tegen betaling van 366 gulden. Dit was het bedrag waarop de gemeenteopzichter Hurenkamp het onderhoud had begroot.

De waterleiding de Kostverloren was niet in de overname inbegrepen omdat die door de polder van Twello onderhouden en geschouwd werd.

Er was voldoende geld in kas om na aftrek van de kosten per waar nog 60 gulden uit te keren. Zo kreeg baron van Hövell met 4 waren 240 gulden uitgekeerd.

De gemeenteraad nam het voorstel aan in de vergadering van 19 juni 1875. Behalve de 366 gulden had de markeschrijver G. Keijzer ook 'dit grootboek en verdere documenten behorende tot de administratie van de Teugsche Mark in handen van den Burgemeester der Gemeente Voorst overgegeven, waarmede de Teugsche Mark heeft opgehouden te bestaan, Twello den 2 Juli 1875'.

Bronnen

* Archief van de Teugsche of Silvolder marke (in archief gemeente Voorst te Twello).

* H.B. Demoed: Mandegoed schandegoed.

De markeverdelingen in Oost-Nederland in de 19de eeuw, 1987.

* mr. J.H. Hermsen: 'Aan de wieg van Teuge' Korte geschiedenis van de 'Beukelaar', 1995.

* L.J. Keunen: De ontginningen en nederzettingen in het noordelijk deel van het kerspel Voorst, 2001.

* K. Mars: Het geslacht 'Van Apeldoren' in Gelre, 1958.

* A.H. Martens van Sevenhoven: Marken in Gelderland in Geschiedkundige atlas van Nederland, 1925.

* mr. J.J.S. baron Sloet: Geldersche markerechten, 1911.

* mr. L.A.J.W. baron Sloet: Marken in de Veluwe in Bijdr. voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde 1858 en Van Al's Onderzoekingen, schetsen en mededeelingen, 1871.

* J.J. Speelziek: Teuge "Op den Toega", de Teuge toen en nu, 1981.

* R. Wartena: Ontginningen en 'wüstungen' op de Veluwe in de veertiende eeuw in Gelre nr. 68.

* W. Wijnaendts van Resandt: Een oude Veluwsche afstamming. Dr. Willem Bosch en zijn voorgelacht. (Bosch-in den Bosch-Juyscamp-toe Huyscamp-van Silvolde) in Nederlandsche Leeuw 1939, blz. 482-499 en 551-560.

De geur van Zendijk

Als ik de straat indraai waar ik geboren ben, ruikt het anders. Ik weet niet precies hoe, maar anders. Niet de gewone, door-dringende lucht van geschroeiide haren en doorgekookt waswater. De ene keer sterker dan de andere, maar altijd waarneembaar. Maar nu: niets van dat al.

Plotseling weet ik het: er is geen stank meer, dat is het bijzondere. En ook de schoorsteen die de laatste jaren het uitzicht beheerste is verdwenen. Gesloopt, als voorbereiding op de totale sloop van de Dume-co-fabriek.

In de krant die mijn moeder mij binnen aanreikt staat, onder de kop 'Laatste' varken op de barbecue, een stukje waarin wordt teruggeblikt op de geschiedenis van het bedrijf en de betekenis van de bedrijfstak voor Twello. Nostalgie gemengd met opluchting over het einde van de overlast.

Al jaren geleden heb ik Twello vaarwel gezegd, al kom ik er nog geregeld omdat mijn moeder er nog steeds woont. Ik ben er geboren op Stationsstraat J434, dat lang geleden werd gemoderniseerd tot Stationsstraat 42.

Stap voor stap heb ik er het decor van mijn jeugd zien verdwijnen. Eerst aan de overkant Te Wechels timmerschuur met rieten kap en de grote paardekastanje die ernaast stond. Nog eerder leerde ik het begrip 'voltreffer' kennen toen het woonhuis van Westerweel vernield werd. Na de oorlog kon het herbouwd worden tot woning annex kantoor van de Boeren Onderlinge; de letters 'B O' staan nog in het hek. Later

door Jan van Barneveld

kwamen er nieuwe huizen tegenover de klompenfabriek en nog weer later maakte die fabriek zelf plaats voor een veelheid aan woningen. Maar wat bleef was 'Zendijk', zoals ik het noemde, en de lucht die daarbij hoorde en die nog steeds moeiteloos het verleden in mijn herinnering terugroept.

Als ik 's ochtends in bed lag was de fluit van vijf voor half acht het sein om op te staan; als je hem miste kreeg je vijf minuten later een herkansing. Het geluid zwol langzaam aan tot een snerpende, lange toon, alsof de machinist lucht moest verzamelen voor zoveel lawaai. En dan hield het weer op, niet abrupt maar met een vermoeide uitloop. Om twaalf uur werd het einde van de werktijd geblazen. Niet tweemaal, zoals bij aanvang van het werk, want voor ophouden was één keer fluiten genoeg.

Tijdens de schaft hadden sommigen het makkelijk. Bijvoorbeeld Hart. Hij hoefde niet ver, hij woonde met zijn vrouw en zijn zoon Jo en met een amechtig mopshondje in een helft van de dubbele woning naast de ingang van Zendijk. Het hondje heb ik nooit anders dan grijs en oeroud gekend, het verhaal ging dat er 's nachts naast zijn mandje een klein lampje brandde omdat het anders niet kon slapen. Naast Hart, in de andere helft van de dubbele woning, woonde Lohrengel, de bedrijfsleider. Ook Te Selle, de machinist van Zendijk, hoefde niet ver. Hij woonde in de drogis-

terij naast Foto Jan Koster, even verderop in de Stationsstraat. Hij was een vriendelijke, lange man met een groot, houterig lichaam en hij was getrouwd met een even lange vrouw, met wie hij een paar zonen en twee lange dochters had. Dochter Riek - 'Riek Te Selle, twee meter en een elle, de langsten van Twelle' - was destijds de drogist, later werd ze opgevolgd door haar zus Truus die wel jonger maar niet kleiner was en bij wie je stokken zoethout en hele lange dropveters kon kopen.

Na het middagmaal, vanaf vijf voor één, herhaalde het ritueel van vooraankondiging en herkansing zich. Daarna moest er weer gewerkt worden, tot iedereen om half zes, na de laatste fluit, naar huis mocht.

Zendijk was gevestigd aan de Wetering, die nu Twellose Beek heet. Ik denk dat de

plaats ooit gekozen is omdat het gemakkelijk lozen was op stromend water. Hoe dan ook, in mijn herinnering stonk de Wetering altijd, maar misschien ben ik daarbij beïnvloed door een ervaring kort na de bevrijding. De Canadezen hadden her en der jerrycans achtergelaten waarvan je, door er vier aan elkaar te binden, gemakkelijk een vlot kon maken. Daarop zakten wij als ware ontdekkingsreizigers peddelend de Wetering af, waarbij de vuurproef kwam bij de Rijksstraatweg. Daar, tussen Wemerman en Schakelaar begon de 'duiker', een betonnen tunnel onder de weg. De echte onversaagden voeren, zonder een spier te vertrekken, per vlot door dit donkere gewelf waar hun stem duizendvoudig weerkaatste en waar het altijd hartverscheurend stonk.

Het bedrijf van Zendijk aan de Stationsstraat.

Behalve 'Zendijk' was een andere, veelgebruikte naam voor het bedrijf 'De Export'. Lang heb ik gedacht dat 'export' een ander woord was voor 'vleeswarenfabriek'; pas veel later leerde ik dat het een afkorting was van 'exportslachterij.' Het zal nu, na de sluiting van het bedrijf, stiller gaan worden bij mijn moeder in de straat, want 'De Export' bracht veel vervoer met zich mee. Een deel gebeurde per spoor, de goederenwagons konden lossen en laden aan de 'veelading' bij de fabriek. Later werd de veelading afgebroken en de spoorlijn doorgetrokken tot vrijwel in de fabriek. Van die goederentreinen merkten wij op J434 niet zoveel, al vormde het rangeren van de wagons met een kleine rangeerlocomotief - gewoonlijk 'sik' genoemd - altijd een interessant kijkspel. Onbevreesd lifte de rangeerder mee op de treeplank aan de buitenzijde van de sik, waar hij af en toe om onnaspeurlijke redenen aan een hendel trok. Maar vooral het van tijd tot tijd omgooien van het grote contragewicht aan de zijkant van het locomotiefje werkte sterk op mijn verbeelding. Meer nog dan het spoor hadden de transporten per vrachtwagen, die in steeds hogere frequentie door de straat denderden, invloed op de rust in ons huis. In de oorlog reden vrachtauto's, voorzien van houtgasgeneratoren, naar Zendijk. Uit het hier en daar nog wel verkrijgbare brandhout werd een gas gestookt, waarmee de motor min of meer aan het draaien kon worden gehouden. Ook herinner ik mij een vrachtwagen met open laadbak waarop, achter tegen de cabine, een batterij rechtopstaande gascylinders was geplaatst. Liep die motor op dat gas? En welk gas was dat?

Het was destijds niet alleen motortractie, ook paard en wagen speelden een rol. Dagelijks zag ik de goedmoedig hobbende, driewielige houten stortkar-met-kiepbak, waarin drijfmest van het slachtvee werd afgevoerd naar de 'vloeiweide'. Voor de kar sjokte een breed paard met korte staart en op het bankje boven het kleine neuswiel, vlak achter de dikke paardekant, schudde de voerman vriendelijk heen en weer. Af en toe draaide hij een shaggie of at hij een meegenomen appeltje, terwijl uit de houten bak met deksel een dun straaltje sap lekte. De leidsels rustten losjes in zijn hand, want het paard vond zelf zijn weg wel. Die twee zullen onderweg geregeld Jansen de wegwerker zijn gepasseerd, die lopend achter zijn tweewielige houten wagen het gemeentelijke wegennet vrijhield van paardenkeutels. Met zijn bezem veegde hij ze handig op de brede schep, die hij daarna op zijn kar leegde. Als de bak vol was schoof hij hem naar de fröbelschool, waar Juffrouw Brink vriendelijk haar scepter zwaaide. Wij speelden graag in de grote zandbak, die werd begrensd door een houten schutting, waarachter wij beslist niet mochten komen. Van tijd tot tijd kwam Jansen met zijn kar, tezamen verdwenen zij achter de schutting. Na enige tijd kwamen ze weer tevoorschijn, maar daarvóór hadden wij door de golf mestgeur al begrepen dat het storten der vijgen ook ditmaal weer gelukt was. Jansen was niet gewoon Jansen, maar werd door ons om onnaspeurbare redenen, vooral als hij niet te dichtbij was, 'Jansen, laat de poppetjes dansen' genoemd. Op die titel reageerde hij furieus, ons dreigend met bezem en schep. Dat maakte het uitspre-

Het huis van de familie Westerweel, Stationsstraat 41, voor er in het najaar van 1944 een voltrefter op het achterhuis viel. Op deze foto uit 1913 staan eerdere bewoners, te weten v.l.n.r. vooraan: Jan en Johan Meeuwse, Jan te Wechel, Lie te Wechel-Meeuwse en meisje Te Wechel. Achter Jan en Johan Meeuwse staat Sientje te Wechel en achter Jan te Wechel staat meisje Lettink.

ken van de formule in zijn bijzijn gevaarlijk, maar tegelijk ook zeer aantrekkelijk.

Toch denk ik bij het woord 'Zendijk' niet alleen aan stank en lawaai. Er is ook een aspect van macht en voornaamheid verbonden met de onderneming, die zolang voor zoveel bedrijvigheid in het dorp heeft gezorgd. En voor mij wordt dat gesymboliseerd in het begrip 'Hudson', verbonden met Bernard ter Heegde, de overbuurman van de fröbelschool.

Wanneer ik naar school liep, de klompen klepperend op de straat, werd ik soms geruisloos ingehaald door een kastanjebruine ('maroon', zei mijn vader) limousine, hoe-

wel ik dat woord toen zeker nog niet kende. Een buikige auto, voorzien van veel chroom maar toch niet protserig en tot in de puntjes gepoetst, gleed mij voorbij. 'Zoefde' langs mij, dat was het. Voorin, achter het stuur, zat Ter Heegde in zijn smetteloze, parelgrijze uniform met pet. En achterin zaten een of meerdere directieleden, op weg naar een bijeenkomst waar ongetwijfeld belangrijke besluiten genomen werden voor het voortbestaan der onderneming. Het kon natuurlijk ook zijn dat Hein van Spiegel, een der directeuren, naar zijn huis aan de Binnenweg werd gereden. Of meneer Zendijk werd naar Deventer gebracht. Alles ongetwijfeld in het belang van

de Export, en verder waren dit mannen - Heren - uit een wereld waar ik nog geen weet van had. Nee, de enige man die een beetje tot mijn wereld behoorde zat voorin, hij mocht dit godenvoertuig besturen. Dat was Ter Heegde die, behalve particulier chauffeur voor de Directie van Zendijk, ook getrouwd was met de vrouw die de kantoorboekhandel annex sigarenwinkel bestierde, tegenover de kleuterschool. Bij haar kon je terecht voor een gummetje, een potlood of een schrift, al kochten wij meestal bij Kamphuis - naast Klaas Companjen, de kleermaker. Ter Heegde droeg de kleding van de macht, maar in dat pak zat een gewone man.

Maar Ter Heegde bestaat niet meer. En ook de Hudson automobiefabrieken zijn reeds lang ter ziele, alleen hier en daar rijdt nog

een enkele liefhebber in een kastanjebruine oldtimer.

'Het is stil geworden in de straat,' zegt mijn moeder als ik weer in mijn auto stap. Ik knik en draai het pad uit, richting overweg, waar ik nog eens diep snuif. Maar ik ruik niets.

Voorbij Korderijnk, daar waar vroeger Te Selle woonde, wordt het iets drukker, maar nog steeds is het merkwaardig rustig. Ik kijk op mijn horloge: bijna één uur.

Als ik even later over de Wilpse weg, die nu H.W. Iordensweg heet, het dorp uitrijd, meen ik in de verte een lange, snerpente toon te horen. Maar als ik goed luister sterft hij vermoeid weg en hoor ik niets meer. Of verbeeld ik mij dat?

Is uw gevelversiering al gefotografeerd?

door E.H. Stol

Voor de trouwe lezer van de 'Kroniek' is het een bekend gegeven dat de tweede zaterdag in september de 'Open Monumentendag' is. Minder bekend is dat de VVV gemeente Voorst sinds enige jaren is belast met de organisatie van deze dag. Met (financiële) steun van de gemeente Voorst kunnen wij dit realiseren.

Het landelijk thema, dat wij overigens elk jaar trouw volgen, is dit jaar 'handel', maar omdat wij binnen onze gemeentegrenzen geen opzienbarende objecten hebben waarin 'handel' tot uitdrukking komt, hebben wij, in overleg, gekozen voor het thema 'Gevelstenen en gevelversieringen'.

Uiteraard hebben wij binnen onze gemeente niet zo'n rijke schat aan gevels-

tenen als bijv. Amsterdam, Haarlem, Delft, Zutphen of Deventer om er maar een paar te noemen. Maar als je eenmaal gaat inventariseren wat er binnen en tussen onze 'kerspels' aan gevelversieringen aanwezig is en als dan ook de toch al enthousiaste medewerkers van de Oudheidkundige Kring Voorst, de archivaris van de gemeente Voorst en de afdeling monumenten de nodige informatie aandragen als ze weten waar je mee bezig bent, dan groeit het onderwerp met de dag.

Overzicht nog niet compleet

Mede dank zij de genoemde financiële steun van de gemeente en ook een aantal sponsors in de gemeente Voorst is voor

Een gevelversiering in de vorm van een Jugendstil-tegelplateau uit 1912 (Mid-dendijk 59, Nijbroek).

Open Monumentendag een fraaie brochure uitgegeven waarin een groot aantal gevelstenen, schriftstenen, sluitstenen en verdere gevelversieringen zijn opgenomen.

Bij het voorbereiden van deze uitgave zijn wij steeds meer tot de overtuiging gekomen dat wij nog een fors aantal van deze kleine monumenten uit onwetendheid en ondanks nijver naspeurwerk op het archief en bij de OKV over het hoofd hebben gezien of dat zij domweg onbekend zijn. Het is de bedoeling dat deze brochure een eerste aanzet is om te komen tot een boekwerk met een complete verzameling van alle gevelversieringen binnen onze gemeente. Daarvoor hebben wij uw 'oudheidkundige' ervaring nodig.

Uw hulp gevraagd

Als u de brochure in handen heeft, dan stellen wij het op prijs van u te vernemen of er gevelversieringen zijn, die niet in de brochure zijn opgenomen. Heeft u de brochure niet, maar is de afgelopen maanden niemand bij u aan de deur geweest met de vraag of een gevelversiering aan uw woning gefotografeerd mocht worden, dan

mag u ervan uitgaan dat uw gevelversiering niet in de brochure voorkomt. Ook dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen, zodat wij ons overzicht kunnen uitbreiden. Met deze aanvullende informatie uwerzijds en nog verder onderzoek onzerzijds hopen wij over enkele jaren het complete overzicht in boekvorm te kunnen uitgeven.

Hoewel de Open Monumentendag voorbij is, is de brochure nog te koop tot ze 'op' zijn bij de VVV gemeente Voorst, Marktplein 11a, Twello en Boekhandel Oonk, Stationsstraat 4, Twello (prijs € 4,50).

Mocht er daarna nog voldoende belangstelling bestaan voor deze brochure dan kunnen wij ze nog als nalevering bestellen. De kosten zijn dan evenwel € 10,= (de werkelijke productiekosten; dan zit er geen monumentendagsubsidie meer op!).

Wij wachten op uw reacties, per telefoon (0571) 27 22 44, fax (0571) 27 06 35 of e-mail e.h.stol@hccnet.nl.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Een fraaie gevelsteen uit 1726: het alliantiewapen van de families Doys en Van Hövell tot Westervliet en Wezeveld (Oude Wezeveldseweg 18, Twello).

Berichten uit het verleden

Steun

In de Twellosche Post van 1935 lezen we iets over het geringe inkomen van de kleine boer. Het betreft een artikel over steun aan kleine boeren in de gemeente Voorst.

De gemeente Voorst is de eerste gemeente in Gelderland die uitvoering geeft aan de ministeriële regeling voor steun aan kleine boeren. Bij het bureau voor de sociale zaken, dat de administratie voert, hebben zich 282 kleine boeren voor steun gemeld. Er zijn 77 afwijzingen op grond van teveel of te weinig bedrijfsinkomsten of op grond van te hoge leeftijd, ouder dan 65 jaar. Voorlopig zijn 170 gevallen opgenomen die voor een uitkering in aanmerking komen.

Zakennieuws

Ook uit de Twellosche post het volgende: "E.M. Mulder te Klarenbeek heeft bij de gemeente een verzoek ingediend tot het oprichten van een bakkerij met houtoven. Op dinsdag 8 februari 1935 is er des voormiddags om 10 uur gelegenheid tot indienen van bezwaren."

"De heer Flim heeft aan de Rijksstraatweg te Teuge een nieuwe manufacturenzaak geopend annex handel in naaimachines en onderdelen met moderne reparatie-inrichting. In het ruime pand, hetwelk ook van buiten een welverzorgde indruk maakt, heeft de heer Flim zijn zaken direct goed aangepakt. Er is gezorgd voor een flinke voorraad en ruime keuze in dergelijke goederen, welke vooral de buitenman zo ge-

door J. Lubberts

wenst zijn. Wij zagen er ondermeer een prachtige keuze in naaimachines, wollen en gestikte dekens, overjassen, regenjassen, kielen, werkmanskleding, ledikanten, matrassen, onder- en bovengoederen. Kortom een zaak welke in Teuge zijn weg wel zal vinden en waar men ook defecte naaimachines vakkundig kan laten repareren. Men ziet, het platteland werkt hard in zelfvoorziening, daar het publiek de laatste jaren de schellen van de ogen vallen en er daardoor voor passen mee te helpen betalen aan de grote onkostenrekeningen, hoge belastingen, hoge huren en kostbare panden welke tot voor enige jaren in de grote winkelcentra in de steden als uit de grond verrezen."

Werkloos

Op dit moment is er een lichte hapering in de economie met gevolg een stijging van het aantal werklozen. Een artikel in het weekblad voor Twello en Voorst van donderdag 11 mei 1933 leert ons het volgende: "Bij de arbeidsbeurs te Twello stonden vrijdag ingeschreven 388 werkzoekenden, waarvan 384 mannen en 4 vrouwen. Hieronder zijn 91 grondwerkers, 23 bouwvakarbeiders, 158 fabrieks- en landarbeiders, 18 metaalbewerkers, 4 textielarbeiders, 9 chauffeurs, 2 dienstboden/werksters, 1 kantoorjuffrouw en nog verschillende andere beroepen. Gedeeltelijk werkloos zijn 2 metaalbewerkers, 2 sigarenmakers en 27 fabrieksarbeiders."

Cats en Bally

door H. Borgonje

Rond 1936 was er een vriendenclubje, dat bestond uit de volgende personen: Dieks (mijn vader) en Hein Borgonje, broers die woonden op 't Hoek aan de Zonnenbergstraat, Herman en Hein(man) Borgonjen, ook broers, en achter-achterneven van Dieks en Hein, ze woonden aan de Koestraat. Verder waren er nog Henk en Wim Huis in 't Veld, broers uit Klarenbeek en Hendrik Dollenkamp.

Ze hadden de volgende stunt bedacht: "We kondigen aan dat er een cabaretgroep uit Amsterdam komt optreden in zaal Pijnappel te Klarenbeek, en gaan dit zelf verzorgen". Weken van tevoren werden er al strooibiljetten uitgedeeld en er werden kartonnen plaatjes (zie foto onder) aan bomen gespijkerd. In het geheim werd er op 't Hoek flink geoefend. Voor zover ik het uit heb kunnen zoeken was er de volgende verdeling: Heinman Borgonjen en Henk Huis in 't Veld waren Cats en Bally, Dieks Borgonje en Herman Borgonjen waren de muzikanten. Hein Borgonje was penningmeester en de

Dieks en Hein Borgonje en Herman Borgonjen rond de tijd van de stunt.

anderen verrichten hand- en spandiensten. In een krantenartikel (waarvan de tekst hieronder is geplaatst) wordt verslag gedaan van het verloop van de voorstelling. Over de afloop doen verschillende verhalen de ronde. Alle verhalen combinerend is er ongeveer het volgende gebeurd: Hendrik Dollenkamp stond klaar met een auto en is met Wim Huis in 't Veld en Hein Borgonje (die de opbrengst van het gebeuren bij zich had), gevlucht naar het huis van de familie Havekes (schoonfamilie van Hein). Waar

...s een bijzonderheid kunnen we vermelden, dat bij een koe van den heer J. v. Neck te Voorst drie kalveren zijn geboren. Twee kalveren gebeurt meermalen, doch drie stuks is wel iets wat zelden is voorgevallen.

ARTISTEN VAN EEN DAG!

Reeds dagen te voren waren er in het naburige Klarenbeek groote reclamebiljetten opgehangen en strooibiljetten verspreid, waarop aangekondigd stond dat in de zaal van den heer Pijnappel aldaar, de groote, wereldvermaarde artisten „Balli en Catz” zouden optreden. De avond, op Zaterdag, was goed gekozen, en de Klarenbeekers verslonden als het ware de aankondigingen, waarop o.a. vermeld was, dat een der artisten, 27 zegge en schrijf zevenen-twintig instrumenten bespeelde. Verder zouden deze ras-artisten phenomeene staaltjes laten zien op het gebied van hypnotisme, occultisme, goochelkunst, en meerdere duistere en glas-heldere kunsten. Het eerste gedeelte van den avond zou besteed worden aan humor! Geen dood-gewone humor, doch alles eerste klasse! De zaal stroomde vol! De Klarenbeekers namen, na betaling van zeven stuivers plaats, en spoedig waren anderhalf-honderd aanwezigen van beiderlei kunne in afwachting op de dingen die komen zouden.

Het gordijn wordt gehaald, en voor de verbaasde blikken der aanwezigen vertoonen zich twee, ondanks de onhandig aangebrachte smink, duidelijk herkenbare, imboorlingen. Artisten geboren uit den nood der tijden? Artisten die hier probeerden de eerste schreden te zetten op het glibberige pad der kunst, en droomden van Amsterdam—Parijs?...

De zaal wordt reeds onrustig als de eerste voorstelling begint. De humorist-muzikale-exentriek, de man met de 27 instrumenten komt op. Doch vóór dat alle instrumenten getoond kunnen worden vliegen reeds tientallen cartonnen plaatjes, waarop men gewoon is bierglas te plaatsen op het toneel. De instrumenten, welke bestaan uit: 'n kindertrommeltje en toeterje, waarop een hevig tamtam en getoeter wordt ontketend, 'n rammelaar, een fluit van blik, waarde 10 cent, enz. enz. kunnen niet het waarachtig kunstgenot doen ontwaken, en men gilt en raast om de „zeven stuivers” die men betaald heeft. De wereldvermaarde, ongeëvenaarde artist „Balli” zal trachten de situatie te redden, en kondigt aan: „tafereel uit de dierenwereld”. De gemeente bedaren... bierglazen worden gevuld, kelners doen hun plicht, en de zaalgenooten klinkt verlicht en hoopvol. Op het toneel verschijnen de beide artisten, vergezeld van een helper. De artist „Catz” is nu conferencier en zijn „maat” met helper zitten in een koe-huid.

Rustig wordt 't publiek wacht in spanning, hopen de toch nog iets voor hun geld te krij-

gen. Een der aanwezigen uit de zaal wordt op het toneel gevraagd, en conferencier Catz kondigt aan: „Deze koe, dames en heeren is iets anders dan een doodgewone koe. Begrijp u de staart maar op meneer, en u zult zien, dat de koe melk geeft, zonder gemolken te worden!” De bezoeker voldoet aan het gevraagde, en... voor de oogen van het publiek stroomt er uit de uier (in dit geval vervangen door een varkensblaas, en in de koe-huid beddend door artist Balli) ... zuivere gepatenteerde koelmelk. Het publiek is weer wat gerust gesteld, en „neemt” de mop.

Een tweede bezoeker wordt op het toneel geroepen, en verzocht ook de staart, gelijk de zwengel van een pomp, op en neer te bewegen.

De Klarenbeekische toredoor heurt de staart in de hoogte, en... het publiek giet... raast... want vanonder de staart... „Balli” door de koe-huid een straal water in 't gezicht van den toredoor. Deze wordt woedend, en juist op tijd gaat het gordijn dicht, zoodat het publiek het werkelijk gevocht tusschen toredoor en stier op het toneel bespaard wordt.

De verlangde „kunst-voor-zeven-stuiver” blijft echter uit.

Nogmaals zal Balli het probeeren. Op het toneel wordt een wit stuk papier gehangen, waarop getracht is, een menschelijk skelet met zaarte potloodlijnen weer te geven, welke poging jammerlijk is mislukt, aangezien het skelet geen griezeling in de zaal teweeg brengt, doch enkel een geschreeuw en gefluit om de dubbeltjes die betaald zijn. Achter het skelet dat veel weg heeft van een harlekijn, staat artist Catz, die vergeefsche pogingen doet, door middel van schaduwbeelden leven in de harlekijn te brengen, en als ook dit mislukt, ontketend zich zo'n heisch kabaal in de zaal, dat de gemeente politie uit Voorst het beter oordeelt, de zaal te ontruimen. Het publiek komt op het toneel, gooit, raast en schreeuwt, doch nadat alles is afgezocht, blijkt, dat de wereldvermaarde artisten Balli en Catz spoorloos zijn verdwenen, en tevens de „ontvangen dubbeltjes”. De politie had het noodig geacht ter beveiliging van de kunst en de beide kunstbreeders, deze in een, in alle stilte gerequireerde auto te stoppen en naar veiliger haven, welke niet ver uit de buurt was, te vervoeren.

IVOROL
De Nederlandsche Tandpasta
DOOS 20 CT. - TUBE 40 EN 60 CT.

de anderen gebleven zijn heb ik tot nu toe niet kunnen achterhalen. Of de hele club zich de volgende maanden op een onderduikadres heeft moeten schuilhouden is evenmin bekend. Zo zie je maar weer, ook onze ouders zorgden er vroeger wel voor dat ze geen saai leventje leiden.

De tekst van het artikel in de Apeldoornse Post (januari 1936) op de pagina hiernaast luidt als volgt.

Artisten van één dag

Reeds dagen te voren waren er in het naburige Klarenbeek groote reclamebiljetten opgehangen en strooibiljetten verspreid, waarop aangekondigd stond, dat in de zaal van den heer Pijnappel aldaar, de groote, wereldvermaarde artisten „Balli en Catz” zouden optreden. De avond op Zaterdag, was goed gekozen, en de Klarenbeekers verslonden als het ware de aankondigingen, waarop o.a. vermeld was, dat een der artisten 27 zegge en schrijf zevenen-twin-

Wim Huis in 't Veld.

tig instrumenten bespeelde. Verder zouden deze ras-artisten phenomeene staaltjes laten zien op het gebied van hypnotisme, occultisme, goochelkunst, en meerdere duistere en glas heldere kunsten. Het eerste gedeelte van den avond zou besteed worden aan humor! Geen dood-gewone humor, doch alles eerste klasse!

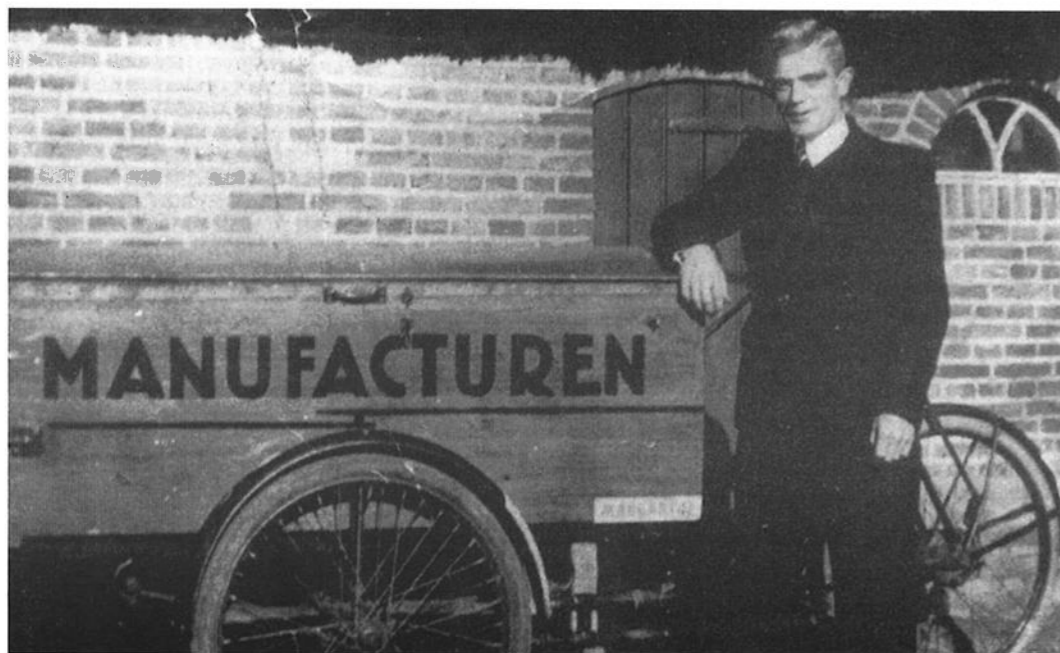
De zaal stroomde vol! De Klarenbeekers namen na betaling van zeven stuivers plaats, en spoedig waren anderhalf-honderd aanwezigen van beiderlei kunne in afwachting op de dingen die komen zouden. Het gordijn wordt gehaald, en voor de verbaasde blikken der aanwezigen vertoonden zich twee, ondanks de onhandig aangebrachte smink, duidelijk herkenbare imboorlingen. Artisten, geboren uit den nood der tijden? Artisten die hier probeerden de eerste schreden te zetten op het glibberige pad der kunst, en droomden van Amsterdam-Parijs?...

De zaal wordt reeds onrustig als de voorstelling begint. De humorist muzikale-exentriek, de man met de 27 instrumenten komt op. Doch vóór dat alle instrumenten getoond kunnen worden, vliegen reeds tientallen cartonnen plaatjes, waarop men gewoon is het bierglas te plaatsen op het toneel. De instrumenten, welke bestaan uit: 'n kindertrommeltje en toeterje, waarop een hevig tamtam en getoeter wordt ontketend, een rammelaar, een fluit van blik, waarde 10 cent, enz. enz. kunnen niet het waarachtig kunstgenot doen ontwaken, en men gilt en raast om de „zeven stuivers” die men betaald heeft.

De wereldvermaarde, ongeëvenaarde artist „Balli” zal trachten de situatie te redden, en kondigt aan: „tafereel uit de dierenwe-

reld". De gemoederen bedaren.... Bierglazen worden gevuld, kelners doen hun plicht en de zaaleigenaar kijkt verlucht en hoopvol. Op het tooneel verschijnen de beide artisten vergezeld van een helper. De artist "Catz" is nu conferencier en zijn "maat" met helper zitten in een koe-huid. Rustig wordt 't; 't publiek wacht in spanning, hopende toch nog iets voor hun geld te krijgen. Een der aanwezigen uit de zaal wordt op het tooneel gevraagd en conferencier Catz kondigt aan: "Deze koe, dames en heeren is iets anders dan een gewone koe. Beurt U de staart maar op me- neer en u zult zien dat de koe melk geeft, zonder gemolken te worden!" De bezoeker voldoet aan het gevraagde en... voor de oogen van het publiek stroomt er uit de uier (in dit geval vervangen door een varkensblaas en in de koehuid bediend door

artist Balli)... zuivere gepatenteerde koeien- melk. Het publiek is weer wat gerust ge- steld, en "neemt" de mop. Een tweede bezoeker wordt op het tooneel geroepen en wordt gezocht ook de staart, gelijk de zwengel van een pomp, op en neer te bewegen. De Klarenbeekse toreador beurt de staart in de hoogte en.... het publiek giert.... raast.... want vanonder de staart spuit "Balli" door de koeienhuid een straal wa- ter in 't gezicht van den toreador. Deze wordt woedend, en juist op tijd gaat het gordijn dicht, zoodat het publiek het wer- kelijk gevecht tusschen toreador en stier op het tooneel bespaard wordt. De verlangde "kunst-voor-zeven-stuiver" blijft echter uit. Nogmaals zal Balli het probeeren. Op het tooneel wordt een wit stuk papier gehan-

Heinman Borgonjen.

gen, waarop getracht is een menselijk skelet met zwarte potloodlijnen weer te ge- ven, welke poging jammerlijk is mislukt, aangezien het skelet geen griezeling in de zaal teweeg brengt, doch enkel een ge- schreeuw en gefluit om de dubbeltjes die betaald zijn. Achter het skelet, dat veel weg heeft van een harlekijn, staat artist Catz die vergeefsche pogingen doet door middel van schaduwbeelden leven in de harlekijn te brengen, en als ook dit mislukt ontke- tend zich zoo'n helsch kabaal in de zaal,

dat de gemeente politie uit Voorst het be- ter oordeelt de zaal te ontruimen. Het pu- blic komt op het tooneel, gooit, raast en schreeuwt, doch nadat alles is afgezocht, blijkt dat de wereldvermaarde artisten Balli en Catz spoorloos zijn verdwenen, en te- vens de ontvangen dubbeltjes. De politie had het noodig geacht, ter beveiliging van de kunst en de beide kunstbroeders, deze in een, in alle stilte gerequireerde auto te stoppen en naar veiliger haven welke niet ver uit de buurt was te vervoeren.

Aanvullend Archeologisch Onderzoek Enkweg/Kruis- weg en J. Lugtmeijerplantsoen

door G. Vrieling

In Voorst zijn op bovengenoemde locaties onderzoeken gedaan op archeologisch ge- bied. Dit naar aanleiding van de bepaling in het Convent van Malta, waarin het vol- gende wordt neergelegd:

"Indien zwaarwegende argumenten de doorslag geven om op een archeologisch terrein toch te bouwen, zal de veroorzaker van de verstoring van het bodemarchief verantwoordelijk worden gesteld voor de financiering van het noodzakelijke voor- afgaande oudheidkundig bodemonderzoek, om de archeologische gegevens zo goed mogelijk te documenteren en voor de we- tenschappelijk verwerking daarvan."

Van 12 t/m 22 november 2001 is op beide bouwlocaties in een aantal proefputten een AAO (Aanvullend Archeologisch Onder- zoek) uitgevoerd. Het doel was inzicht te verschaffen in de kwaliteit, aard en om- vang van de vondstplaatsen. Voordat het Archeologisch Diensten Centrum onder- zoek verrichtte, heeft het RAAP (Regio-

naal Archeologisch Archiverings Project) - Archeologisch Adviesbureau te Amster- dam op de bouwlocaties boringen gedaan. Door de vondsten van deze boringen is het gehele gebied aangemerkt als "gebied met een hoge archeologische verwachting op de Indicatieve Kaart Archeologische Waar- den (IKAW)".

De locatie Enkweg/Kruisweg ligt centraal op de Voorster Enk. Hier is een enkeerd- grond ontstaan doordat boeren in de Mid- deleeuwen jaarlijks plaggen en mest op- brachten. De dikte van de enkeerdgrond varieerde van 50 tot 125 cm. In de boringen zijn archeologische resten aangetroffen uit de Late Bronstijd ($\pm 1200 - 800$ voor Chr.) en de Vroege (voor ± 900) en Late Mid- deleeuwen (van $\pm 1250 - \pm 1450$). Het AAO bij de Enkweg/Kruisweg leverde bijna 4 kilo aardewerkscherven op, in het algemeen daterend uit de Late IJzertijd (± 250 voor Chr.) en de overgangperiode naar de Romeinse tijd. 70 scherven dateer-

den uit de Middeleeuwen en Late Middeleeuwen. Verder zijn hier ook andere vondsten gedaan, te weten leisteenfragmenten (dakbedekking), brokken tefriet (vermoedelijk van een maalsteen) uit de IJzertijd. Een aparte vondst is een kogelronde, gladde kwartsiet steen met een diameter van 3 cm. afkomstig uit het esdek. Volgens het rapport werden dergelijke kogels in de 18e eeuw gebruikt bij het fijnmalen van pigmenten voor verf. Mogelijk is deze kogel ook voor dit doel gebruikt.

Bij de locatie Lugtmeijerplantsoen heeft men 121 scherven gevonden en wat losse vondsten, die vaker in esdekken worden gevonden, zoals spijkers, leisteenfragmentjes en stukjes kleipijp.

Conclusie van het rapport

“Hoewel in de putten op het terrein Enkweg/Kruisweg geen directe aanwijzingen zijn gevonden voor huiserven, is de kans

zeer reëel, dat deze zich wel op het terrein bevinden. Daarom is het raadzaam bij de aanvang van de bouwwerkzaamheden archeologische begeleiding te laten plaatsvinden.

Het aantreffen van archeologische sporen tijdens toekomstige woningbouw in het J. Lugtmeijerplantsoen is niet uit te sluiten, maar de kans is zeer gering. Bij eventuele graafwerkzaamheden in het noordelijk deel van het plantsoen moet wel rekening worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische sporen“.

Bron

N.M. Prangma e.a. “Aanvullend Archeologisch Onderzoek in de gemeente Voorst”: Enkweg/Kruisweg en J. Lugtmeijerplantsoen. Uitgave: Archeologisch Diensten Centrum, “ADC Rapport 124 Voorst”.

Opgravingen op de locatie Enkweg/Kruisweg.

Nieuwe aanwinsten

door J. Lubberts

Schoonheden uit de Nederlandsche dichters der 17e, 18e en 19e eeuw, G. Engelberts-Gerrits.

Vorden, een historische verkenning, uitg. Oudh. kundige ver. ‘Oud Vorden’, 1987.

Herinneringen aan de jaren 50, R. Bont, uitg. M&P tekst BV Weert, 1988.

75 jaar Wilp, red. commissie, uitg. Wilp sportvereniging, 2001.

Geschiedenis van de familie Boevenbrink 1693-2000, Herald Boevenbrink, 2000.

Oude namen op de Noord-Veluwe, Dr. D. Otten, uitg. Hist. Ver. Epe, Heerde, Hattem, 2002.

Index op de protocollen van bezwaar van

Nijbroek 1617-1811, J. Groenenberg, 2002. *Een blik in de oudste samenstelling, inrichting en huishouding van het gemeentebestuur van Voorst*, J. de Graaf, jaartal onbekend, bij OKV ingebonden.

Wolter Hegeman. *Een Gelderse krijgsoverste uit het begin van de 80-jarige oorlog*, R. Hardonk, jaartal onbekend, bij OKV ingebonden (o.a. bezetting Terwolde, Twello, de Hoven).

Dekselse graven, drs. C. Waslander, uitg. Eduactief, 1991 (over steen uit Kassel en Bentheim).

Uit de bladen

door J. Roosenschoon

De verenigingsbladen van zusterverenigingen zijn in de ruimte aan de Stationsstraat in te zien. Een kleine selectie hieruit:

Nummer 71 van *Arent thoe Boecop* uit Elburg is weer zeer lezenswaardig. Bijzonder zijn de dagboeken van de visser Jacob Westerink. Hij hield vanaf 1929 in wisselende perioden zijn dagboek bij. Hij was niet alleen visser, maar hij was ook actief in het kerkelijk werk, secretaris van de visservereniging en lid van de gemeenteraad.

In dit nummer ook een verhaal over de zwanen in de Elburger stadsgracht onder het motto ‘. . .gejaagt, geslagen ende mishandelt . . .’ Op initiatief van de vereniging werden er afgelopen juni weer 3 koppels zwanen losgelaten.

In *Land van Lochem*, 2002 nr. 2 staat een grappig artikel van CeesJan Frank over ansichtkaarten. Deze keer gaat het over de teksten die achterop de kaarten werden geschreven die vanuit Lochem verstuurd werden. Lochem was de eerste helft van de vorige eeuw een populaire vakantiebestemming.

Van J. Klein-Egelink is een artikel over grote branden die Lochem teisterden. Behalve over de branden zelf gaat het verhaal ook over de ontwikkeling van de brandweer en van het materieel.

In *Ons Markenboek*, 20e jrg., nr. 2, schrijft N. Kuik een lezenswaardig artikel over een Gelderse landtol bij Deventer. Het is het eerste deel van een verhaal over de tol Ter

Hunnepe of Wischboom. Deze tol lag op de grens van Gelderland en Overijssel en heeft bestaan vanaf de Middeleeuwen tot in het begin van de 19e eeuw.

Verder in dit nummer deel 7 over Gevelstenen van de werkgroep genealogie en deel 4 van een verhaal over de merken van Almen en Harfsen.

'De Marke', de vereniging in Brummen, Klarenbeek e.o. geeft een jubileumboek uit, een afwisselende verzameling artikelen uit 25 jaargangen van het verenigingsblad.

Gedicht

Over het aardig gelegen boerderijtje aan de Kruisvoorderweg, tegenover de boomgaard van Klomp, schreef Tinus van 't Slyck onderstaand gedicht. Ter toelichting: het verwaarloosde pand is het enige overgebleven van het Basselt-complex, waartoe nog een landhuis en een boerderij – die in het gedicht voorkomen – behooren.

Gelders Erfgoed, 2002-2 gaat over streektaal en dialect. In verschillende artikelen wordt op dit onderwerp ingegaan. Verschillende dialectwoordenboeken verschijnen: van de Achterhoekse en Liemerse dialecten en ook die van de Veluwe en het Gelders Rivierengebied worden ontwikkeld. Gelderland is volgens Jo Daan van het Meertensinstituut de provincie met de meeste variatie in de ontstaansgeschiedenis en in de streektalen die gesproken worden.

den (zie ook het artikel over de Basselt in *Kroniek* 2000-4).

Nu er wordt gezocht naar plekken voor "nieuwe landgoederen", waarvoor ook een optie in deze omgeving bestaat, lijkt het beter bestaande karakteristieke bebouwing te koesteren.

Bèter land-goed

*De Basselt-boerderieë bie opoe an de wand
Was van heur eigen zönne, de kunstenaar, zien hand.
Niedèken, de bewoner, mot hebben veur 'esteld
De vensters maar te varven; vond 't zunde van het geld.*

Het landhuus "Grote Basselt" da w' van de foto) kent,
Op 't hoogste punt van Twelle, ware wie al ontwend;
Seringen in de hegge herinnert an de hof,
Al geet ok van dit bösken jaarlijks een stuksken of.*

*Nog blij "de Kleine Basselt", meer onder an de bult;
Verloor één rieten dèken deur nieje tied zien schuld.
De donkerbrune kudde met 't kiesjen bie de koe
Is ok al weer vertrokken; het hekke hoeft niet toe.*

*De nötteboom in 't höfken lag lankuut in het gres;
Het paadjen langs het hakholt is ter ok al 'ewest;
Het rietdak op het noorden dreg een steeds groter gat,
Net of het ons wil zeggen: "Ik heb het wel 'ehad."*

*Niedèken mot hier kommen; een landgoed is ter al;
Bèter Basselt beholden dan 'n modieus geval.*

Tinus van het Slyck

*) zie "Zo greun as grös" (Uitgave OKV), blz. 26, 27.